

รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*

Participative Management Model for Developing Quality of Learners in Basic Education Institution

ภาณี สัจจาพันธ์¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ (1) ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (2) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (3) เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มประชากรประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูหัวหน้ากลุ่มสาระ และชุมชนในท้องถิ่น ในสังกัดสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 519 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง 156 โรงเรียน ของจังหวัดนนทบุรี (เขต 1, เขต 2) ปทุมธานี (เขต 1, เขต 2) และนครปฐม (เขต 1, เขต 2) ใช้วิธีการวิจัยเชิงผสมผสานเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยได้รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ด้านเนื้อหา และการนำรูปแบบไปใช้โดยการสัมมนา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และศึกษาผลการใช้รูปแบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบก่อนจะนำไปเผยแพร่ ประเมินโดยผู้บริหารสถานศึกษา ครูหัวหน้ากลุ่มสาระ และชุมชนในท้องถิ่นในสังกัดสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำสำคัญ: สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, การบริหารงานวิชาการ

Abstract

This paper aims to (1) study the condition of participative management of service, students have contributed to improving the quality of learning in basic education (2) to construct an academic administration which contribute to the development of students in basic education (3) to assess the

¹ นักศึกษาลัทธิศึกษาศาสตร์ดุสิต มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

* เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับดุสิต มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ปีการศึกษา 2554

อาจารย์ที่ปรึกษา: รองศาสตราจารย์ ดร. โชติ เพชรชื่น

appropriateness and feasibility of the model. Population groups. Executive education. Head teachers and local community consist of school administrator. Attached to education, basic 519 school sample 156 schools of the province of York (Region 1, Region 2) Bangkok (Zone 1, Zone 2) and Bangkok (Zone 1, Zone 2) tools used in research include the analysis of the data. content analysis of the mean and standard deviation.

The results are forms of academic administration and contribute to the development of students. In basic education. Checks as appropriate. And the possibility of the content. And the model used by the seminar. By highly qualified and investigate the effects of variations in basic education. To assess the appropriateness and feasibility of the model will be published. The management of schools. Head teacher groups. And local communities under the basic education.

Keywords: academic, basic education.

ความนำ

ปัจจุบันการบริหารงานวิชาการมีทั้งเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษาและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 และการจัดการศึกษายังเป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูและผู้บริหารสถานศึกษาระหว่างสถานศึกษาทุกส่วนของสังคม ชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาร่วมมือกันในการจัดการศึกษาให้กับบุตรหลานของตน เพื่อเป็นการตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน การบริหารจัดการด้านการศึกษาในสถานศึกษาหรือโรงเรียนงานวิชาการเป็นงานที่สำคัญถือเป็นงานหลักที่ต้องเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง คือ ครูได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และปัญหาสำคัญของการบริหารการศึกษาคือ การรวมอำนาจไว้ส่วนกลางของเอกภาพในการบริหาร ขาดประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ครอบครัว ชุมชน และสถาบันทางสังคมขาดการพัฒนา นโยบายอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง การศึกษาในฐานะผู้บังคับบัญชา และเป็นผู้นำทางการศึกษาในโรงเรียนและในชุมชนท้องถิ่นจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องปรับปรุงตนเอง ทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจหลักสูตร

การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545: 4) ซึ่งเป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศไทยจุดประสงค์ที่จะพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขได้บนพื้นฐานของความเป็นไทยและความเป็นสากล โดยกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ไว้เป็นข้อใน 8 กลุ่มสาระซึ่งสถานศึกษาจะต้องนำสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ไปจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษา เพื่อให้เหมาะสมกับท้องถิ่นและความต้องการของผู้เรียน ด้วยเหตุนี้การบริหารงานวิชาการถือเป็นหน้าที่อันสำคัญยิ่งอันหนึ่งของการบริหารสถานศึกษาหรือการบริหารโรงเรียน เพราะวิชาการเป็นเป้าหมายอันสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเรียนโดยตรงการบริหารงานวิชาการ จึงเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา หรือโรงเรียน เพื่อดำเนินการ และพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพมากที่สุด บุคคลมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดในการส่งเสริมวิชาการในโรงเรียนคือ ผู้บริหาร และครูในโรงเรียน การปฏิบัติงานนั้นผู้บริหารมีงานหลายด้านจึงจำเป็นต้องมีผู้ช่วยฝ่ายวิชาการดำเนินการ โดยมีหัวหน้ากลุ่มสาระต่าง ๆ และคณะครู การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่สำคัญสำหรับ ผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากการบริหารงานวิชาการเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา

โดยเฉพาะเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษาเป็นเครื่องชี้ความสำเร็จและความสามารถของผู้บริหาร (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2543: 2)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

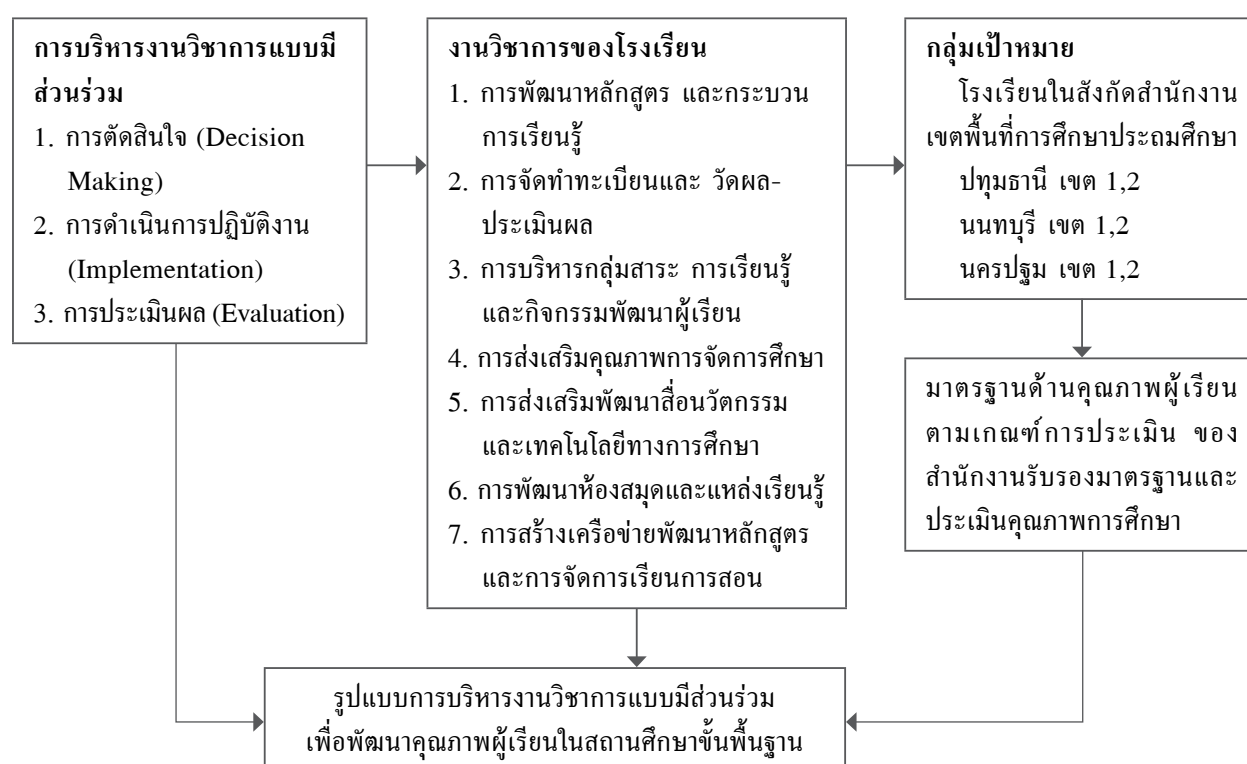
1.1 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม

1.2 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้วิธีการวิจัยเชิงผสมผสาน (mixed methodology) คือ เป็นการดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) เพื่อเก็บรวบรวม ข้อมูลต่างๆ จากกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งผลของการวิจัยเชิงปริมาณจะมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการติดตามหาข้อเท็จจริงเพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่การศึกษารูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และเมื่อได้รูปแบบดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อทำการตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของรูปแบบที่ได้พัฒนาขึ้น

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรคือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูหัวหน้ากลุ่มสาระฯ และชุมชนในท้องถิ่น เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน และคุณภาพผู้เรียน ซึ่งเป็นบุคคลที่ปฏิบัติงานในจังหวัด ซึ่งเป็นปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ จังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี นครปฐม รวมจำนวน 1,143 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูหัวหน้ากลุ่มสาระฯ และกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี (เขต 1, เขต 2) ปทุมธานี (เขต 1, เขต 2) และ นครปฐม (เขต 1, เขต 2) ใช้การสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย รวมจำนวน 595 คน

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การสัมภาษณ์เชิงลึกใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ส่วนแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการเปรียบเทียบรายคู่โดยวิธีเชฟเฟ

ผลการวิจัย

สภาพการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าในภาพรวมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ที่ต้องมีการร่วมกันตัดสินใจ วางแผนปฏิบัติงานเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ โดยการประเมินผลและต้องยึดนักเรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหาร ครู และชุมชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการประชุมตัดสินใจ การวางแผนปฏิบัติงานมาจากสภาพปัญหา หรือความต้องการที่จะพัฒนางานตามแผนกลยุทธ์เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ ระบุแผนการพัฒนาคุณภาพเพื่อประเมินการพัฒนาหลักสูตรโดยการรายงานผลการใช้เป็นภาคเรียน การมีส่วนร่วมในการจัดทำทะเบียนวัดผลประเมินผล แต่ละภาคเรียนส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู และร่วมประเมินผลเพื่อให้ผู้ปกครองร่วมประเมินความรู้ ความ

สามารถของผู้เรียนด้วย ผู้บริหาร ครูหัวหน้ากลุ่มสาระฯ มีส่วนร่วมในการนิเทศเสนอแนะข้อติชมเพื่อเป็นการสะท้อนถึงการสอนของครู ทุกรายวิชาที่เรียน ร่วมวิเคราะห์ประเมินการเรียน โดยการเปรียบเทียบข้อมูลและนำมาปรับปรุงในแต่ละภาคเรียน การประชุม (เดือนละครั้ง) ต้องมีการเสนอร่วมกัน ตัดสินใจ การปฏิบัติงานและการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการบริหารกลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ผู้ทรงคุณวุฒิมีส่วนร่วมพิจารณาความเป็นไปได้และความสอดคล้องของกลุ่มสาระการเรียนรู้ร่วมสนับสนุนเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนร่วมกันจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยร่วมกันส่งเสริมในการจัดหาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา ประกอบการสอนเกี่ยวกับความเหมาะสมของสื่อ โดยร่วมกันตัดสินใจวางแผนปฏิบัติงานและประเมินผลให้มีศูนย์สื่อของโรงเรียนเป็นแหล่งผลิตและบริการสื่อส่งเสริมให้มีการนำแหล่งเรียนรู้ จัดหาวิทยากรในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ ร่วมกันกำหนดการตัดสินใจการให้ห้องสมุดเป็นของชุมชน สามารถเข้าใช้ได้ทุกคน ส่งเสริมโครงการรักการอ่าน โดยทำเป็นสมุดเล่มเล็ก เน้นการจดบันทึกการให้รักการอ่าน ชุมชนในท้องถิ่นร่วมประเมินภาคเรียนหนึ่งครั้ง อย่างสม่ำเสมอ โดยการใช้ห้องสมุดที่มีเทคโนโลยี (Internet) ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมประชุมเครือข่ายผู้ปกครอง ผู้ทรงคุณวุฒิให้ร่วมกันพัฒนาวิชาการเพื่อประสานความร่วมมือ ให้งานวิชาการได้ก้าวหน้า เพิ่มผลสัมฤทธิ์ให้สูงขึ้นเป็นการพัฒนาอย่างจริงจัง

ผู้บริหาร ครูและชุมชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับมาก 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ด้านการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษา ด้านการส่งเสริมสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา ด้านการพัฒนาห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ และด้านการสร้างเครือข่ายพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน และในระดับปาน

กลาง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดทำทะเบียนและวัดผล ประเมินผล ด้านการบริหารกลุ่มสาระการเรียนรู้และ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เปรียบเทียบตามตำแหน่งของผู้มีส่วนร่วม ผู้บริหาร สถานศึกษาทั้งขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ มีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการมากกว่าทั้งครูหัวหน้า กลุ่มสาระ และครูหัวหน้ากลุ่มสาระหรือครูผู้สอนในสถาน ศึกษา ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ มีส่วนร่วม ในการบริหารงานวิชาการ มากกว่าชุมชนในท้องถิ่นของ สถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่

เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมตามขนาดของสถาน ศึกษา ผู้บริหารในสถานศึกษาขนาดใหญ่ มีส่วนร่วมในการ บริหารงานวิชาการมากกว่าผู้บริหารในสถานศึกษาขนาด กลางและขนาดเล็ก ครูหัวหน้ากลุ่มสาระหรือครูผู้สอน ในสถานศึกษาขนาดใหญ่ มีส่วนร่วมในการบริหารงาน วิชาการมากกว่าในสถานศึกษาขนาดกลาง และขนาดเล็ก ชุมชนในท้องถิ่นในสถานศึกษาขนาดใหญ่ มีส่วนร่วมในการ บริหารงานวิชาการมากกว่าในสถานศึกษาขนาดกลาง และ ขนาดเล็ก

คุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ผ่าน การประเมินคุณภาพจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและ ประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ในภาพรวม อยู่ในระดับดี โดยมีค่าเฉลี่ย 3.43 ค่า S.D. 0.67 เมื่อ พิจารณาในแต่ละมาตรฐาน พบว่า อยู่ในระดับดีมาก 2 มาตรฐาน คือ มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ และมาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีสุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี

ผู้บริหาร ครูและชุมชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการ บริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาผู้เรียนใน สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับมากที่สุด 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ด้านการ บริหารกลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษา ด้านการส่งเสริม สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา ด้านการพัฒนา ห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ และอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน

ได้แก่ ด้านการจัดทำทะเบียนและวัดผลประเมินผล และ ด้านการสร้างเครือข่ายพัฒนาหลักสูตรและการจัด การเรียนการสอน

การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมทั้ง 7 ด้าน กับคุณภาพของผู้เรียน 7 มาตรฐาน พบว่า การบริหารงาน วิชาการ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ การจัดทำทะเบียนและวัดผลประเมินผล การบริหารกลุ่ม สาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การส่งเสริม คุณภาพการจัดการศึกษา การส่งเสริมสื่อนวัตกรรมและ เทคโนโลยีการศึกษา การพัฒนาห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ การสร้างเครือข่ายพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียน การสอน มีความสัมพันธ์ส่งผลทางบวกกับคุณภาพของ ผู้เรียน (Y) โดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โดยสรุปผู้วิจัย ได้ค้นพบโมเดลที่เป็นรูปแบบ การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพ ผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีดังนี้

หลักการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม คือ

1. หลักการกระจายอำนาจการจัดการศึกษา โดยการตัดสินใจ
2. หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษา ร่วมวางแผนตามที่ต้องการกำกับ ติดตามและตรวจสอบ
3. หลักประชาธิปไตยเปิดโอกาสได้แสดงความคิดเห็น
4. หลักความโปร่งใสและตรวจสอบได้เพื่อให้เกิด ความเชื่อมั่นและถ่วงดุล
5. หลักการประกันคุณภาพการศึกษานำไปสู่ คุณภาพผู้เรียน
6. หลักการระดมทรัพยากรเพื่อให้มีการใช้ ทรัพยากรที่มีร่วมกันอย่างคุ้มค่าและเหมาะสม

กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนที่สัมพันธ์กัน ดังนี้

1. การตัดสินใจ โดยเน้นการมีส่วนร่วมผู้บริหาร ครู และชุมชนในท้องถิ่น เพื่อเกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษา มากที่สุด ได้แก่

- กำหนดนโยบายร่วมกันในการตัดสินใจวางแผนกลยุทธ์

- กำหนดเป้าหมายร่วมกันและความจำเป็นเพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยยืดหยุ่นข้างมาก

- กำหนดบุคลากรให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน

2. การดำเนินการปฏิบัติงานตามแนวทางการมีส่วนร่วม

- กำหนดผู้มีส่วนร่วมออกเป็นกลุ่มๆ เพื่อรองรับภารกิจตามวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา

- กำหนดรายละเอียดงานในแต่ละกลุ่มงานอย่างชัดเจนเพื่อให้เข้ากับการบริหารวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สนับสนุนงานและแหล่งเรียนรู้ให้มีความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษา ครอบครัวและชุมชน

- การบริหารการประชุมผู้มีส่วนร่วมเพื่อพิจารณาวางแผน ติดตามและแก้ไขปัญหาเป็นประจำอย่างต่อเนื่องไตรมาสละ 2 ครั้ง หรือภาคการศึกษาละ 3 ครั้ง (เดือนละ 1 ครั้ง) และอาจนัดประชุมเพิ่มเติมกรณีที่มีเรื่องเร่งด่วนโดยแนวปฏิบัติในการบริหารการประชุมคือ การกำหนดข้อตกลงในการทำงานร่วมกันตามเวลาที่กำหนดอย่างชัดเจน

3. การประเมินผลประกอบด้วย 3 แนวทาง

- ประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเอง ประจำปีเพื่อทราบถึงจุดเด่น จุดที่ต้องแก้ไขและแนวทางการบริหารงานวิชาการอย่างมีประสิทธิภาพ

- กำกับ ติดตาม ให้มีการปฏิบัติตามมติของคณะกรรมการสถานศึกษา โดยให้สามารถทำงานร่วมกันอย่างร่วมมือร่วมใจ มีการประเมินแผนงานตามปฏิทินการดำเนินงาน

- ผู้บริหาร และผู้มีส่วนร่วม จัดทำรายงานการปฏิบัติงานและข้อคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องมีการพัฒนาหรือปรับปรุงการดำเนินงานและสอดคล้องกับการจัดทำวิสัยทัศน์ แผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการของสถานศึกษา รวมทั้งเผยแพร่ต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและสาธารณชน

ทั้งนี้การบริหารการมีส่วนร่วม ที่สำคัญ 3

ประการ คือ

1) การตระหนักถึงความรับผิดชอบในการตัดสินใจร่วมกัน

2) การร่วมมือและรวมพลังในการบริหารดำเนินการปฏิบัติงานร่วมกันตามภารกิจที่กำหนดได้อย่างชัดเจน

3) การประเมินผลเรื่องต่างๆ โดยผสมผสานความคิด ในการพัฒนางานและบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่สูงขึ้นของผู้เรียน

แนวทางการปฏิบัติงานของผู้บริหาร ครู และผู้มีส่วนร่วม

- การกำหนดภารกิจให้ชัดเจน
- แบ่งบทบาทของผู้มีส่วนร่วมเพื่อการดำเนินงาน
- การกำหนดข้อตกลงในการทำงานร่วมกัน
- การกำหนดปฏิทินการทำงานล่วงหน้า
- การประเมินความต้องการในการพัฒนา
- การดำเนินการบริหารลักษณะเครือข่าย
- ผู้มีส่วนร่วมประเมินตนเองเป็นประจำทุกปี
- จัดทำรายงานการดำเนินงานและเผยแพร่ต่อ

สาธารณชน

องค์ประกอบและสาระสำคัญของรูปแบบ

1. งานวิชาการ 7 งาน

- หลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้
- การจัดทำทะเบียนและวัดผลประเมินผล
- กลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนา

ผู้เรียน

- คุณภาพการจัดการศึกษา
- สื่อนวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา
- ห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้
- เครือข่ายพัฒนาหลักสูตรและการจัดการ

เรียนการสอน

2. การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม Cohen และ uphoff

2.1 การตัดสินใจ (Decision Making)

- กำหนดเรื่องที่จะตัดสินใจ (Decision Statement)
 - กำหนดเกณฑ์ที่ต้องการ (Criteria)
 - ตัวเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนด (Alternatives)
 - วิเคราะห์ส่วนดีของตัวเลือกแต่ละตัว (Benefit Analysis)
 - วิเคราะห์ส่วนเสียของตัวเลือกแต่ละตัว (Risk Analysis)
 - เปรียบเทียบส่วนดีและส่วนเสียของตัวเลือกทุกตัว และตัดสินใจ (Decision)
- 2.2 การดำเนินการปฏิบัติงาน (Implementation)
- การสร้างเครือข่าย (Networking)
 - การให้การสนับสนุน (Supporting)
 - การจัดการความขัดแย้งและการสร้างทีมงาน (Conflict and Team Building)
 - การติดตาม (Monitoring)
 - การให้ข้อมูล (Informing)
 - การสร้างความชัดเจน (Clarifying)
 - การวางแผนและการจัดองค์การ (Planning and Organizing)
 - การแก้ปัญหา (Problem Solving)
 - การปรึกษาและมอบหมายงาน (Consulting and Delegating)
 - การสร้างแรงจูงใจ (Motivating)
 - การประกาศเกียรติคุณและให้รางวัล (Recognizing and Rewarding)

2.3 การประเมินผล (Evaluation)

- การบรรลุวัตถุประสงค์
- การมีข้อบกพร่อง
- การปรับปรุงแก้ไข
- การนำผลที่ได้ไปใช้

การอภิปรายผล

1. เป็นรูปแบบที่ทำให้เกิดประโยชน์ในสถานศึกษาด้านการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ด้วยกระบวนการให้ความร่วมมือจากผู้บริหาร ครู และชุมชนในท้องถิ่น ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อีกทั้งแนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติของไทย และกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามแนวคิดวงจรคุณภาพ PDCA ประกอบด้วย การวางแผน (plan) ซึ่งครอบคลุมถึงการศึกษาค้นคว้า เพื่อกำหนดเป้าหมาย และวางแผนแก้ปัญหาการ จัดทำ (do) เป็นการนำวิธีแก้ปัญหาไปปฏิบัติ การตรวจสอบ (check) เพื่อเปรียบเทียบผลการแก้ปัญหา และการกำหนด มาตรการแก้ไข (act) เป็นการนำวิธีการแก้ปัญหาที่ ตรวจสอบแล้วได้ผลมากำหนดเป็นมาตรฐานเพื่อถือปฏิบัติ ต่อไปอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่องควบคู่ไปกับการเป็น กระบวนการประกันคุณภาพอย่างเป็นระบบ และรายงาน ต่อสาธารณชน ซึ่งเป็นบทบาทของการมีส่วนร่วมของ บุคคลกรในสถานศึกษา

ผลสำเร็จที่จะเกิดขึ้นในสถานศึกษาเมื่อใช้รูปแบบ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือคุณภาพของสถานศึกษาที่ เกิดจากการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อ คุณภาพนักเรียนที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการมีระบบ บริหารที่เน้นธรรมาภิบาลมีความโปร่งใสตรวจสอบได้ ผู้ปกครอง และชุมชนเข้าใจในบทบาทที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษา และกิจกรรมของโรงเรียนอย่างเป็น ระบบ ให้การสนับสนุน และช่วยเหลือโรงเรียนมากขึ้น

ผู้บริหาร ครู และชุมชนในท้องถิ่น มีหน้าที่ บริหารหลักสูตรดังต่อไปนี้

วางแผนการดำเนินงานวิชาการ จัดทำคู่มือการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษา นิเทศ กำกับ ติดตาม ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนา บุคลากรเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรการจัดการกระบวนการ เรียนรู้การวัดผลประเมินผลและการแนะแนวให้เป็นไป

ตามจุดหมายและแนวทาง การดำเนินการของหลักสูตร ประสานความร่วมมือจากบุคคล หน่วยงาน องค์กร ต่างๆ และชุมชน เพื่อให้การใช้ หลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ ประชาสัมพันธ์หลักสูตรและ การใช้หลักสูตรแก่นักเรียน ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้อง แนะนำข้อมูลย้อนกลับจากฝ่ายต่างๆ มาพิจารณาเพื่อการ ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร ของสถานศึกษา ส่งเสริม และสนับสนุนการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและ กระบวนการเรียนรู้ ติดตามผลการเรียนของนักเรียน รายบุคคล ระดับชั้น ระดับช่วงและระดับกลุ่มวิชาในแต่ละ ปีการศึกษา เพื่อปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาการดำเนินงาน ด้านต่างๆ ของ สถานศึกษาตรวจสอบ ทบทวน ประเมิน มาตรฐานการปฏิบัติการของครู และการบริหารหลักสูตร ระดับสถานศึกษาในรอบปีที่ผ่านมา แล้วใช้การประเมิน เพื่อวางแผนพัฒนาการปฏิบัติงานของครูและการบริหาร หลักสูตรปีการศึกษาต่อไป

ผู้มีส่วนร่วมบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ สถานศึกษา

จำนวน 9 กลุ่ม ตามชื่อกลุ่มวิชาการในหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ กลุ่มวิชาภาษาไทย กลุ่มวิชา สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มวิชาสุขศึกษาและ พลศึกษา กลุ่มวิชาคณิตศาสตร์ กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ กลุ่มวิชาทัศนศิลป์ ดนตรีและนาฏศิลป์ กลุ่มวิชาการงาน อาชีพและเทคโนโลยี กลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศ และ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน อยู่ภายใต้การบริหารหลักสูตรและ งานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแต่งตั้งโดยผู้บริหาร สถานศึกษา

ผู้บริหาร ครู และชุมชนในท้องถิ่น มีหน้าที่ ดังนี้

- กำหนดสัดส่วนสาระการเรียนรู้กลุ่มวิชาและ พัฒนาหลักสูตรรายวิชาของกลุ่มวิชาในสาระการเรียนรู้ แกนร่วม แกนเลือก และเลือกเสรีตามหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน
- ดำเนินการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่

เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุดและวัดผลประเมินผล การเรียน รายวิชาต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แสดงความสามารถที่แท้จริง ของนักเรียน

- พัฒนาแผนการสอนรายวิชาที่เป็นมาตรฐาน กลาง เพื่อให้ผู้สอนสามารถปรับใช้ตามความเหมาะสม และให้การสอนนำไปสู่การเรียนรู้มากที่สุด
- กำหนดแนวทางพัฒนาเครื่องมือและกำกับ ติดตามการดำเนินการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ ของนักเรียน ให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มวิชา ที่กำหนด
- วิเคราะห์พัฒนาการของนักเรียนเป็นรายบุคคล และรายกลุ่ม
- ดำเนินการวิจัยการศึกษาในชั้นเรียนเพื่อแก้ ปัญหาและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผล และการ ประเมินผล
- นิเทศภายใน และเปลี่ยนประสบการณ์ดำเนินงาน เพื่อคุณภาพการเรียนการสอน และประสิทธิภาพในการ ปฏิบัติงาน

- รวบรวมข้อมูลเพื่อการปรับปรุง และพัฒนา หลักสูตรรายวิชาและการจัดกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจน ตรวจสอบ และประเมินการบริหารหลักสูตรรายวิชาใน ภาคเรียน ที่ผ่านมา และวางแผนพัฒนาการบริหารหลักสูตร ในภาคเรียนต่อไป

- รายงานการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการ ปฏิบัติงานของครูอาจารย์และผลการบริหารหลักสูตรของ กลุ่มวิชา โดยเน้นผลที่เกิดกับนักเรียนต่อคณะกรรมการ บริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย ส่งผลให้ผู้เรียนมีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมจริยธรรม จากการจัดการศึกษาแบบ มีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา โดยยึดนักเรียน เป็นสำคัญตามเป้าหมายที่จัดการศึกษามุ่งหวังพัฒนา คุณภาพผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ที่สูงขึ้น

2. หน่วยงานหรือสถานศึกษาที่จะนำรูปแบบการ บริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพ

ผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญ เช่นเดียวกับ คณะอง สวัสดิรักษ์ (2547) ได้เสนอแนวคิดเรื่องการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ผลการปฏิบัติงานมีคุณภาพความสำเร็จดังกล่าว ทำให้ผู้เกี่ยวข้องเห็นว่าการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดีขึ้นนั้นต้องปรับกระบวนการและวิธีการการบริหารไปยังสถานศึกษาที่เป็นหน่วยปฏิบัติและให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษาอย่างแท้จริง ซึ่งประกอบไปด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ตัวแทนคณะครู ผู้ปกครอง ชุมชน ได้มีโอกาสจัดการศึกษาให้เป็นไปตามความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนมีส่วนร่วมส่งผลให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพสูงขึ้นและได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืนตลอดจนถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา สถานศึกษาที่ต้องการนำไปบริหารเพื่อให้ประโยชน์สูงสุดควรเปิดโอกาสให้บุคคลหลายคนเข้าร่วมในการกำหนดนโยบาย การวินิจฉัยตัดสินใจวางแผน แนวทางที่สำคัญไปปฏิบัติดำเนินการเพื่อก่อให้เกิดผลดี ต่อการมีโอกาสร่วมพิจารณา และผู้เข้ามามีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของมีความผูกพัน และต้องร่วมประเมินผลในการทำงานเป็นระบบหรือกลุ่มที่ร่วมดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพที่สูงขึ้น ทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และวางแผนงานอย่างชัดเจน การทำงานต้องยึดหลักประชาธิปไตย สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมตัดสินใจ แสดงความคิดเห็น มีการสรุปประเมินผลงาน มีความกระตือรือร้นในการทำงานถือประโยชน์ของการมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ การศึกษาต้องยึดถือผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อให้เกิดคุณภาพและประสิทธิผลสูงสุด

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งนี้

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สถานศึกษาควรศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบโดยละเอียดและวางแผนในการนำความรู้ในเรื่องรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (ครู ผู้ปกครอง ชุมชน) โดยการประชุมสัมมนา หรือจัดทำเอกสารเผยแพร่

2. สถานศึกษาต้องประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้วิธีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมโดยให้กลุ่มเครือข่ายการเรียนรู้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาได้ทราบและร่วมปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. งานวิจัยครั้งนี้แม้เป็นการศึกษาจากกลุ่มประชากรในเขตปริมณฑล แต่สถานศึกษาอื่นสามารถนำไปปรับใช้ได้จึงสมควรศึกษารูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมซึ่งนำผลการศึกษาไปปฏิบัติในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตอื่นๆ

2. งานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาในภาพรวมเรื่องรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เปิดทำการสอนในระดับประถมศึกษา ระดับขยายโอกาส และระดับมัธยมศึกษา จึงสมควรแยกศึกษาในแต่ละระดับเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษา ในแต่ละระดับให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
รับส่งสินค้าและพัสดุ.
- คะนอง สวัสดิวัฑฒ์. (2547). การพัฒนางานวิชาการด้านการส่งเสริมการอ่านโรงเรียนหนองกกสามัคคี อำเภอบำเหน็จณรงค์
จังหวัดชัยภูมิ. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2543). การบริหารวิชาการ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2544). การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหมิตรออฟเซต.